

Mýtus

Hendrik Adriaanse

◆ bytový seminář, česky | německy, vznik: 12. 5. 1986

◆ private seminar, Czech | German, origin: 12. 5. 1986

Mýtus [1986]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1986-05-12 Hendrik Adriaanse – Mýtus (1) [LVH85VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Meine Damen und Herren, der Titel des Vortrags für heute abend ist Der Mythos im zwanzigsten Jahrhundert.*

Hejdánek: Titul přednášky dnešního večera je mýtus ve 20. století.

Jiný hlas: *Der Titel, den ich für diesen Vortrag gewählt habe, bedarf zuerst einer Erläuterung.*

Hejdánek: Ten titul, který jsem si zvolil pro dnešní přednášku, vyžaduje určité objasnění.

Jiný hlas: *Der Titel kann bei den Älteren unter Ihnen Erinnerungen an eines der misslichsten Bücher wecken, die je erschienen sind: Der Mythos des 20. Jahrhunderts von dem Nazi-Ideologen Alfred Rosenberg, der nach dem Krieg in Nürnberg zu Tode verurteilt und gehängt worden ist.*

Hejdánek: Někteří starší z nás by si mohli vzpomenout na tu nešťastnou, nepodařenou knihu, která se objevila kdysi, totiž pod názvem Mýtus 20. století, napsal ji nacistický ideolog Alfred Rosenberg, který byl potom v Norimberku odsouzen k smrti a oběšen.

Jiný hlas: *Ich habe dieses Buch, das mir nur dem Titel nach bekannt war, nun auch aus der Bibliothek meiner Universität geliehen.*

Hejdánek: Já jsem si tu knihu, která mi byla známa jenom podle titulu, vypůjčil z knihovny naší univerzity.

Jiný hlas: *Ich werde nicht darauf eingehen. Es ist zu dumm, irgendeine weitere Aufmerksamkeit zu verdienen.*

Hejdánek: Nebudu se jí vůbec zabývat, je natolik hloupá, že by si jí věnovala nějaká pozornost.

Jiný hlas: *Dennoch ist es so, dass dieses Buch und vermutlich auch noch einige andere mit derselben Tendenz ausschlaggebend gewesen ist für den Gefühlswert, den das Wort Mythos während vieler Jahrzehnte unseres Jahrhunderts gehabt hat.*

Hejdánek: A přesto tomu tak, že tato kniha a patrně ještě některé další s podobnou tendencí byly velmi podnětné, důrazné pro jakýsi takový pocit, který slovo mýtus během několika desetiletí našeho století mělo.

Jiný hlas: *In diesen achtziger Jahren unseres zwanzigsten Jahrhunderts wird nicht selten einigermaßen schimpflich über den Aufruf zur Entmythologisierung gesprochen, den der deutsche Neutestamentler Rudolf Bultmann mitten im Kriege im Jahre 1941 vorbrachte.*

Hejdánek: V našich 80. letech, v 80. letech našeho století, do jisté míry ne zřídka, tak trochu posměvačně se vyjadřovat o té výzvě k odmytologizování nebo demythologizaci, kterou tehdy uprostřed války německý novozákonník Rudolf Bultmann v roce 41 přednesl.

Jiný hlas: *Dagegen ist bestimmt auch einiges einzuwenden, aber wenn man ihn im Lichte des Kultes des neuen Mythos, also nach Rosenberg des Mythos der Ehre der deutschen Nation versteht, wenn man ihn mithin interpretiert als ein codiertes Signal gegen die damalige Barbarei, so erhält dieser Aufruf zur Entmythologisierung eine Bedeutung, die auch in unserer, wie es scheint, mythologiefreundlichen Konjunktur nicht so leicht überhört werden kann.*

Hejdánek: I když proti tomu Bultmannovu programu demythologizace by bylo to či ono možno namítnout, když to nyní interpretovat v tom světle, v tom světle toho nějakého nového kultu vůči mýtu, to jest ve světle toho mýtu, který podle Rosenberga byl mýtem cti německého národa, když taky dnes uvážíme, že tehdy šlo o jakýsi signál té tehdejší barbarství, signál podnětný signál poproti tomu barbaru, proti tomu barbarství, tehdejšímu barbarství, pak tato výzva k demythologizaci nemůže být jen tak lehce přeslechnuta v té naší situaci, kdy se zdá, že dochází opět k takové konjunktuře velmi přátelsky nakloněné mýtu.

Jiný hlas: *Persönlich werde ich jedenfalls noch mal zum mythologiekritischen Gesichtspunkt Bultmanns zurückkehren wollen, und einige der Fragen, die ich am Ende dieses Vortrags mit Jacob Taubes bei der gegenwärtigen Aufwertung des Mythischen stellen will, sind denn auch durch diese Auffassung, diese kritische Auffassung eingegeben.*

Hejdánek: A já osobně bych se přesto v každém případě chtěl vrátit k některým kritickým bodům toho bultmannovského programu a některé ty otázky spolu s Jacobem Taubesem, Jacob Taubes je jakýsi [nesrozumitelné] Jacob Taubes nebo byl spíše Jacob Taubes...

Jiný hlas: Taubes.

Hejdánek: Taubes, no Taubes. No. Tak spoustu otázek, které bych chtěl na konci této přednášky spolu s Jacobem Taubesem postavit při zhodnocování tohoto dnešního mýtického důrazu, tak to bych chtěl já osobně takto postavit.

Jiný hlas: *Mit diesen Andeutungen befinden wir uns schon mitten in den Sachen selbst.*

Hejdánek: S těmito náznaky se už vlastně ocitáme uprostřed té věci samé.

Jiný hlas: *Aber, so dürften einige unter Ihnen fragen wollen, was ist nun Mythos?*

Hejdánek: Ale možná že by se někteří mezi vámi chtěli zeptat, co je vlastně mýtus?

Jiný hlas: *Wie soll der Begriff des Mythos definiert werden?*

Hejdánek: Jak má být definován pojem mýtu?

Jiný hlas: *Das sollte doch zuerst ausgemacht werden, bevor wir uns in Diskussion über allerhand Auffassungen und Interpretationen dieses Begriffs hineinbegeben.*

Hejdánek: To by přece mělo být zprvu podniknuto, než se pustíme do diskuse o všech možných pojetích a interpretacích tohoto pojmu.

Jiný hlas: *Diese Reaktion enthält sowohl eine legitime Forderung als ein Missverständnis.*

Hejdánek: Tato případná vaše reakce obsahuje jak legitimní výzvu, tak i jakési nedorozumění.

Jiný hlas: *Das Missverständnis besteht in der Erwartung, dass es möglich ist, einen Begriff wie den des Mythos auf eine allgemein akzeptierte Weise zu definieren.*

Hejdánek: A to nedorozumění spočívá v očekávání, že je možné takový pojem jako mýtus, jako pojem mýtku třeba, definovat obecně přijatelným způsobem.

Jiný hlas: *Wer das Wort Mythos nicht versteht, soll nicht meinen, dass er in der gleichen Lage ist wie einer, der etwa das Wort Otorhinolaryngologe nicht versteht.*

Hejdánek: Kdo nerozumí slovu mýtus, neměl by se domnívat, že je v téže situaci jako ten, kdo třeba nerozumí slovu otorhinolaryngologe.

Jiný hlas: *Letzteres kann man in einem Lexikon nachschlagen und dann weiß man es.*

Hejdánek: Toto druhé jmenované je možno vyhledat v lexikonu a tam už víme hned.

Jiný hlas: *Ersteres kann man zwar auch in einem Lexikon nachschlagen, aber dann weiß man es meistens noch immer nicht.*

Hejdánek: To první je také možno samozřejmě v lexikonu si najít, ale většinou potom ještě nevíme, o co jde.

Jiný hlas: *Der Grund dafür liegt in der außerordentlich großen Vieldeutigkeit dieses Begriffs.*

Hejdánek: Důvod toho spočívá v mimořádně velké mnohoznačnosti tohoto pojmu.

Jiný hlas: *Es ist einem Flussbett zu vergleichen, in dem sich der Schlamm von Jahrhunderten abgelagert hat.*

Hejdánek: Je to podobné řečišti, v němž se uskladnila pěna století.

Jiný hlas: *Platon und Aristoteles haben den Mythos schon zum Gegenstand ihres Nachdenkens gemacht.*

Hejdánek: Již Aristotelés a Platón učinili mýtus předmětem svého přemýšlení.

Jiný hlas: *Wie an die Philosophie ist der Begriff auch in die Fachwissenschaften hineingeraten.*

Hejdánek: A prostřednictvím filosofie se dostal ten pojem i do odborných věd.

Jiný hlas: *In all diesen Gebrauchsweisen haben sich Bedeutungen gebildet, die in jenem Wort gleichsam sedimentiert sind.*

Hejdánek: Ve všech těchto způsobech použití se vytvářely významy, které v onom slově takřka sedimentovaly.

Jiný hlas: *Die einzige Möglichkeit, die man angesichts solcher Worte hat, ist, dass man sich wie ein Geologe an sie heranmacht und die Schlammschichten unterscheidet.*

Hejdánek: A jediná možnost, kterou máme tváří v tvář takovým slovům, je, abychom se chovali jako geolog, který rozlišuje určité vrstvy usazenin.

Jiný hlas: *So kann man eine gewisse Einsicht in ihre Entstehung gewinnen.*

Hejdánek: A pak můžeme získat jistý vhled do toho, jak vzniká.

Jiný hlas: *Aber weiter kommt man nicht.*

Hejdánek: Ale dál se nedostaneme.

Jiný hlas: *Es ist fast genauso unsinnig, eine der Bedeutungen des Wortes Mythos zur wahren oder richtigen erheben zu wollen, wie es unsinnig wäre, als Geologe eine Steinsorte der anderen vorzuziehen.*

Hejdánek: Je to zrovna tak nesmyslné, jeden z těchto významů slova mýtus vyzdvihnout a považovat za pravdivý a správný, jako by bylo nesmyslné, kdyby geolog chtěl dát přednost jednomu druhu kamene před nějakou jinou kamennou vrstvou.

Jiný hlas: *Diese Unterscheidung der Sedimentierungen im Wort Mythos möchte ich jetzt für eine kleine Strecke durchzuführen versuchen, für die Strecke nämlich, die in unserem Jahrhundert besteht. Daher der Titel.*

Hejdánek: Toto rozlišení sedimentů ve slově mýtus bych teď chtěl provést na takové krátké dráze, totiž dráze, která se odehrává v našem století. Proto ten titul.

Jiný hlas: *Nun aber, dies also das Missverständnis, nun aber die legitime Forderung.*

Hejdánek: To bylo to nedorozumění, když se někdo očekává, že je možné ten pojem definovat obecně přijatelným způsobem. A teď ta legitimnost výzvy, že chce ten pojem definovat.

Jiný hlas: *Dass keine allgemeingültige Definition gegeben werden kann, bedeutet nicht, dass auf jeden Versuch zur Begriffsbestimmung verzichtet werden kann.*

Hejdánek: Že neexistuje nějaká všeobecně platná definice, neznamena, že je možno se vzdát jakéhokoli pokusu o pojmové určení.

Jiný hlas: *Im Gegenteil, ich will versuchen, bevor ich mich an die Darlegung der Entwicklung des Mythosbegriffs im 20. Jahrhundert heranmache, eine Charakteristik der semantischen Materie zu geben, die durch jenen Flussbett gegangen ist und geht.*

Hejdánek: Naopak, chci se pokusit, dříve než přistoupím k vyložení vývoje pojmu mýtu v dvacátém století, podat charakteristiku sémantického materiálu, sémantické materie, která prošla tím řečištěm a prochází.

Jiný hlas: *Zum Behufe einer vorläufigen Kennzeichnung möchte ich an die am meisten verbreitete Bedeutung anschließen: Mythos ist zunächst ganz einfach eine Götter- oder Heroengeschichte.*

Hejdánek: K takovému předběžnému označení chtěl bych nejprve navázat na nejrozšířenější význam, že mýtus je zprvu jednoduše vyprávění nebo příběh bohů nebo hrdinů.

Jiný hlas: *Die Funktion solcher Geschichten wird sehr einleuchtend dargelegt von dem Altphilologen Bruno Snell in seinem Buch „Die Entdeckung des Geistes“.*

Hejdánek: Funkce takových příběhů je osvětlena velice jasně Brunem Snellem, což je starofilolog zabývající se starými jazyky, v jeho knize *Odkrytí ducha* nebo *Objevení ducha*.

Jiný hlas: *Snell sieht das Charakteristische solcher Geschichten in den Vorbildern, die sie bieten und mit denen ein Erzähler die Lage seines Zuhörers verdeutlichen will.*

Hejdánek: Snell vidí to charakteristické na těchto vyprávěních v oněch vzorech, které nabízejí a s jejichž pomocí vypravěč chce ozřejmit situaci posluchače.

Jiný hlas: *So lässt Homer im 9. Buch der Ilias den alten Phoenix dem grollenden Achill die Geschichte des Meleager erzählen.*

Hejdánek: A tak dává Homér v deváté knize *Iliady* starému Phoenixovi vyprávět Achillovi příběh Meleagra.

Jiný hlas: *Meleager verursachte durch seinen Zorn, er war also genauso...*

Hejdánek: Meleager způsobil svým hněvem, byl tedy zrovna tak...

Jiný hlas: *erzürnt wie Achill. Meleager verursachte durch seinen Zorn großen Schaden, und indem er sich*

darauf versteifte, verlor er zu guter Letzt auch noch alle ihm angebotenen Geschenke.

Hejdánek: jako Achilles. Meleager způsobil ve svém hněvu veliké škody a tím, že se utvrdil v tomto hněvu, ztratil vposledu všechny dary, jež mu byly nabídnuty.

Jiný hlas: *Achill soll sich in dieser Geschichte wiedererkennen.*

Hejdánek: Achilles se má v tomto příběhu vlastně znovu poznat jakožto sám zlostný člověk.

Jiný hlas: *Sie wird ihm zur Selbstbesinnung vorgehalten.*

Hejdánek: Je mu vlastně předložena, položena před něj, aby nahlédl sám sebe a znovu posoudil, snad nad sebou se zamyslel.

Jiný hlas: *Die Götter- und Heroengeschichten sind somit gleichsam Spiegel, in denen sich der Mensch selbst sehen und erkennen kann.*

Hejdánek: Tak tedy příběhy bohů a hrdinů jsou jakoby zrcadlem, v němž člověk sám sebe má vidět a poznat.

Jiný hlas: *Sie zeigen Gestalten, denen er sich vergleichen kann und so zur Einsicht in sein eigenes Wesen kommen kann.*

Hejdánek: Ukazují postavy, s nimiž se může ten naslouchající člověk srovnávat a tak dosáhnout vhledu do své vlastní podstaty.

Jiný hlas: *Snell bezeichnet seine Mythenauffassung als eine ethische.*

Hejdánek: Snell označuje své pojetí mýtů jako etické.

Jiný hlas: *Es handelt sich in den Mythen um die Frage, wie das Leben gelebt werden soll.*

Hejdánek: V mýtech jde o otázku, jak má být život žit.

Jiný hlas: *Der Vergleich mit einem Heros oder Gott hat einen gewissen normativen Wert: wie jener soll der Mensch auch handeln oder gerade nicht so, wie er handelt.*

Hejdánek: A toto srovnání mezi hrdinou a bohem a člověkem má jistou normativní hodnotu: jako onen hrdina nebo bůh, tak má jednat onen člověk, anebo nemá tak jednat.

Jiný hlas: *Mit dieser ethischen Auffassung ist von einer anderen Auffassung Distanz genommen, die eben die erklärende Funktion der Mythen stark betont.*

Hejdánek: Tímto etizujícím pojetím vlastně je zaujat odstup od jiného pojetí, totiž vysvětlující funkce mýtů, kde by se zdůrazňovala velmi silně vysvětlující funkce mýtů.

Jiný hlas: *Mythen bieten nach dieser sogenannten ätiologischen Sicht eine Art Erklärung dessen, warum alles so ist, wie es ist.*

Hejdánek: V tomto etiologickém pohledu, který by se ptal po původu toho či onoho, mýty nabízejí vysvětlení, proč všechno je tak, jak je.

Jiný hlas: *Es sind Geschichten über die Ursachen des Bestehenden, ja der Welt als solcher.*

Hejdánek: Jsou to vlastně příběhy o příčinách toho, co jest, ano světa jako takového.

Jiný hlas: *Also jetzt eine Überlegung, warum die ethische Auffassung der ätiologischen vorzuziehen ist.*

Hejdánek: A nyní tedy taková úvaha, proč má být dána přednost etickému pojetí mýtů před tím etiologickým.

Jiný hlas: *Dieser ätiologische Aspekt der Mythen macht sie empfänglich für die Anwendung eines Schemas, das in Diskussionen über Mythen sehr oft verwendet wird, und zwar des Schemas „Vom Mythos zum Logos“, wie Wilhelm Nestle sagte.*

Hejdánek: Tento etiologický aspekt mýtů je totiž činí citlivějšími nebo umožňuje jim spíše přijmout použití onoho schématu, kterého se často v diskuzi o mýtech používá, totiž schématu „od mýtu k logu“, schématu, které bylo vyneseno Nestlem.

Jiný hlas: *Diesem Schema zufolge habe es in der griechischen Religion zuerst mythische Welterklärungen gegeben, die dann später von logischen oder rationalen Erklärungen verdrängt worden seien.*

Hejdánek: Podle tohoto schématu existovala v řeckém náboženství nejprve mýtická vysvětlení světa, která potom byla potlačena, zatlačena později logickými nebo racionálními vysvětleními.

Jiný hlas: *Es handelt sich somit um ein Entwicklungsschema, und die Voraussetzung desselben ist, dass*

Mythen an ein bestimmtes primitives Stadium dieser Entwicklung gebunden sind.

Hejdánek: Jde tedy tudíž o jakési schéma, vývojové schéma, a jeho předpokladem je, že jsou mýty vázány na primitivní stadium tohoto vývoje.

Jiný hlas: *Wenn das vorbei ist, sterben die Mythen ab.*

Hejdánek: Jakmile pomine toto primitivní stadium, odumírají mýty.

Jiný hlas: *Dann werden sie als Irrtum, als Altweibergeschwätz oder gar als Betrug durchschaut und weichen der verantwortlichen Rede, dem Logos.*

Hejdánek: A pak jsou nahlédnuty mýty jako omyl, jako klevetění starých žen a jako podvod a ustupují odpovědné řeči, logu.

Jiný hlas: *Dieses Schema ist reizvoll, besonders durch die fast unbegrenzten Anwendungsmöglichkeiten, die es besitzt.*

Hejdánek: Toto téma je samozřejmě vzrušující nebo podnětné, zvláště proto, že v sobě obsahuje takřka neomezené možnosti použití.

Jiný hlas: *Seine Benutzung braucht sich denn auch nicht auf die Interpretation der griechischen Religion zu beschränken. In allen Religionen beziehungsweise in allen Kulturen wäre, so scheint dieses Schema zu versprechen, eine derartige Entwicklung zu verspüren.*

Hejdánek: A použití tohoto schématu se nemusí omezovat jenom na interpretaci řeckého náboženství. Ve všech náboženstvích, respektive ve všech kulturách se zdá, toto téma, to schéma jakoby zaslubuje, že existoval podobný vývoj a že je onen podobný vývoj možno vysledovat.

Jiný hlas: *Ja, es trifft auf die Entwicklung jedes menschlichen Individuums zu.*

Hejdánek: Ano, dokonce se hodí i na vývoj každého lidského individua.

Jiný hlas: *Wie wohl früher in einem kindlichen Stadium die Wirklichkeit mit Hilfe der Annahme von Göttern und göttlichen Wirkungen verstanden wurde, findet, wenn man einmal zum Erwachsenenalter gekommen ist, ein ganz anderes Verständnis der Wirklichkeit statt, durch eigene Wahrnehmung und Sinnggebung, und dann hat man also diese...*

Hejdánek: Jako dříve v dětském stadiu byla skutečnost pochopena s pomocí předpokladů bohů a božských působení, tak potom, když jednou člověk dospěl k dospělému věku, nastává docela jiné porozumění skutečnosti vlastním vnímáním a dáváním smyslu a pak se tedy...

Jiný hlas: *göttergeschichten nicht mehr nötig.*

Hejdánek: *Göttergeschichten* již nepotřebuje.

Jiný hlas: *Sehr reizvoll also dieses Schema vom Mythos zum Logos.*

Hejdánek: Je tedy velmi, *reizvoll* znamená také jako atraktivní, přitažlivé, ne jenom jako vzrušující, ale také jakože už člověka přitáhne; toto velmi přitažlivé schéma od mýtu k logu.

Jiný hlas: *Dennoch ist es andererseits nicht ganz unbedenklich, zumal wenn wir auch jenes viel größere Anwendungsgebiet in Betracht ziehen.*

Hejdánek: Přesto však na druhé straně není tak zcela bezproblémové, zvláště když vezmeme v úvahu onu oblast, kde jde o mnohem širší uplatnění.

Jiný hlas: *Das Bedenkliche ist dieses, es wird also diese Schema der Vitalität des Mythos nicht gerecht.*

Hejdánek: Tato problematika, toto problematizování tohoto schématu spočívá v tom, že toto schéma nebere právo vitalitě mýtu.

Jiný hlas: *Nehmen wir ein Beispiel.*

Hejdánek: Vezměme příklad.

Jiný hlas: *Der Mythos des Prometheus hat seine eventuelle erklärende Kraft schon längst verloren.*

Hejdánek: Prométheovský mýtus už ztratil dávno svou případnou vysvětlující sílu.

Jiný hlas: *An allen Punkten dieser hohen Geschichte sind jetzt andere rationale Theorien vorhanden, deren Richtigkeit wenigstens in methodischer Hinsicht von niemandem mehr angezweifelt wird.*

Hejdánek: Ve všech bodech tohoto příběhu existují nyní jiné racionální teorie, jejichž správnost přinejmenším v metodickém ohledu není nikým uváděna v pochybnost.

Jiný hlas: *Prometheus hat angeblich die Menschen aus Lehm geschaffen. Nun, wie immer die Entstehung der menschlichen Gattung vonstatten gegangen sein mag, jedenfalls nicht so.*

Hejdánek: Prométheus údajně stvořil lidi z hlíny. Ale ať už jakkoliv vznikl lidský rod, v žádném případě ne takto.

Jiný hlas: *Prometheus habe versucht, dem Zeus in Mekone die guten Teile des Opfertieres zu entwenden, damit er sie den Menschen gebe.*

Hejdánek: Prométheus se pokusil ukrást Diovi v Mekoné ty lepší kusy, lepší části toho obětovaného zvířete, aby je dal lidem.

Jiný hlas: *Zeus durchschaute zwar den Betrug, aber wählte doch die Gebeine und das Fett, und daher rühre es, dass die Menschen seitdem nur noch die Gebeine und die unwichtigen Teile des Tieres opfern.*

Hejdánek: Zeus prohlédl podvod, ale zvolil přesto kosti a tuk, a *und daher rühre es*, to je tedy důvod toho, že lidé od té doby obětují vlastně ze zvířete ty nedůležité části.

Jiný hlas: *Prometheus habe mit anderen Worten den Opferdienst der Menschen eingesetzt.*

Hejdánek: Prométheus tedy jinými slovy založil vlastně tu obětní službu.

Jiný hlas: *Nun, die Entstehung von Opferpraktiken ist eine komplizierte Frage, über die in der Religionswissenschaft das letzte Wort noch lange nicht gesprochen worden ist; aber dass es sich so zugetragen hat, nimmt wohl niemand mehr an.*

Hejdánek: Ale vznik obětních praktik, obětní praxe, je tak komplikovanou otázkou, o které náboženská věda ještě dlouho neřekla poslední slovo; ale že se to odehrálo tak, jak je to líčeno v tom prométheovském mýtu, to považuje každý za jisté – nebo tak naopak, že se to odehrálo tak, jak to prométheovský mýtus vypráví, to nikdo nebere vážně.

Jiný hlas: *Die Menschen verdanken angeblich das Feuer dem Prometheus.*

Hejdánek: Lidé údajně děkují Prométheovi za oheň.

Jiný hlas: *Er habe es dem Wagen des Helios oder der Schmiede des Hephaistos entwenden und in einem Narthex-Stängel den Menschen zugeführt.*

Hejdánek: Údajně ho vzal z Heliova vozu nebo z kovárny Héfaistovy a pomocí *narthex* – já nevím, na kterém stéblu, *Narthex*, to je nějaká rostlina – přinesl lidem.

Jiný hlas: *Nun, die Benutzung des Feuers bedeutet ohne Zweifel eine tief eingreifende Veränderung der Situation des Menschen.*

Hejdánek: Používání ohně bezpochyby znamená hluboce zasahující změnu lidské situace.

Jiný hlas: *Sie ist einer der wichtigsten Schritte auf dem Wege zu dem, was wir heute oft als das Wesen des Menschen betrachten.*

Hejdánek: Je jisté jedním z nejdůležitějších kroků na cestě k tomu, co my dnes považujeme za podstatu člověka.

Jiný hlas: *Die Tatsache, dass er Geräte gebraucht.*

Hejdánek: Skutečnost, že používá nástrojů.

Jiný hlas: *Der Mensch als Homo faber ist, könnte man sagen, geboren, als er anfang sich des Feuers zu bedienen.*

Hejdánek: Člověk jakožto *Homo faber*, tak by se to dalo říct, se zrodil tehdy, když začal využívat ohně.

Jiný hlas: *Aber wie es nun in Wirklichkeit dazu gekommen ist, wissen wir nicht.*

Hejdánek: Ale my nevíme, jak k tomu ve skutečnosti došlo.

Jiný hlas: *Die Behauptung, der Titanensohn Prometheus habe es aus dem Himmel den Menschen zugeführt, hat für uns keine erklärende Kraft mehr.*

Hejdánek: Tvzení, že syn Titánů Prométheus přinesl tento oheň z nebe, nemá už pro nás žádnou vysvětlující sílu.

Jiný hlas: *So könnte ich fortfahren.*

Hejdánek: A tak bych mohl pokračovat.

Jiný hlas: *Ätiologisch gesehen, ist der Prometheus-Mythos jetzt steintot und das ist er schon seit*

Jahrhunderten.

Hejdánek: Hleděno etiologicky, je prométheovský mýtus totálně mrtvý, a tak tomu je už po staletí.

Jiný hlas: *Bereits seit dem Aufstieg des Christentums war das Auftreten dieses Titanensohnes als ausreichender Grund gewisser Erscheinungen schon nicht mehr glaubwürdig.*

Hejdánek: Již při nástupu křesťanství bylo zjev toho Titanova syna jako dostatečný důvod jistých jevů už nepravděpodobný, nedalo se už na to [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *Wie lebendig dagegen, wie vital ist Prometheus als Vorbild.*

Hejdánek: A naproti tomu jak živoucí, jak vitální je Prométheus jakožto vzor.

Jiný hlas: *Wie sehr hat sich der europäische Mensch mit diesem Sohn des Iapetos identifiziert.*

Hejdánek: Do jaké míry se evropský člověk identifikoval s tímto synem Iapetovým.

Jiný hlas: *Das wenig verlockende Schicksal, das ihn Hephaistos erleiden ließ, Prometheus wurde bekanntlich an einen Berg festgekettet und ein Adler kam jeden Tag und pickte seine nachts wieder anwachsende Leber aus, dieses Schicksal konnte jenen westeuropäischen Menschen bei dieser Identifizierung nicht zurückhalten.*

Hejdánek: Ten velice málo lákavý osud, který Hefaistos dopustil, že totiž, jak známo, Prométheus byl odsouzen k tomu, aby byl přikován k hoře a každý den přilétal orel, který mu rval – to znáte – játra, která mu v noci narůstala, každou noc narůstající játra. Tento osud nemohl západoevropského člověka zdržet od toho, aby se s ním identifikoval.

Jiný hlas: *Es bestärkte ihn umso mehr in seiner Rebellion gegen den, den er als seinen obersten Gott betrachtete, christlichen Gott.*

Hejdánek: To ho posilovalo o to víc v jeho revoltě vůči tomu, koho považoval za nejvyššího boha, totiž křesťanského boha.

Jiný hlas: *Das berühmte Gedicht Prometheus von Goethe verrät unverkennbar diese Intention.*

Hejdánek: Slavná báseň Goetheho Prométheus prozrazuje naprosto jasně tuto intenci.

Jiný hlas: *Ich zitiere ein paar Zeilen: „Ich kenne nichts Ärmeres unter der Sonn' als euch, Götter! Ihr nähret kümmerlich von Opfersteuern und Gebetshauch eure Majestät und darbtet, wären nicht Kinder und Bettler hoffnungsvolle Toren.“*

Hejdánek: Citát z té básně: Neznám nic ubožejšího pod sluncem než vás, bohové. Sytíte se starostlivě z obětních dávek a kadidlem modliteb a váš majestát by strádal, kdyby to nebyly děti a žebráci, blázni plní nadějí. To mluví v té básni Prométheus, že sytíte se z obětních dávek a kadidlem modliteb a váš majestát by strádal, kdyby to nebyly děti a žebráci a blázni plní nadějí.

Jiný hlas: *Täusche ich mich stark, wenn mit jenen Kindern nicht auch die Kinder aus Lukas 18 und mit jenen Bettlern nicht auch die geistlich Armen aus der Matthäus 5 gemeint sein könnten? Also eine Polemik gegen das Christentum.*

Hejdánek: Velice bych se mýlil, kdyby pod těmi dětmi nebyly míněny děti z Lukášovy 18. kapitoly a oněmi žebráky ti duchovně chudí z Kázání na hoře z Matoušovy 5. kapitoly. Čili je to Goethova polemika s křesťanstvím.

Jiný hlas: *Die letzte Strophe des Goetheschen Gedichtes lautet: „Hier sitze ich, forme Menschen nach meinem Bilde, ein Geschlecht, das mir gleich sei, zu leiden, zu weinen, zu genießen und zu freuen sich, und dein nicht zu achten, wie ich!“*

Hejdánek: A poslední strofa Goetheho básně zní: Zde sedím, tvořím lidi podle svého obrazu, rod, který mi bude roven, trpět, plakat, těšit se, prospívat a nedbat tvého jako já.

Jiný hlas: *Auch hier ist die polemische Anspielung auf die Bibel nicht schwer zu entdecken.*

Hejdánek: I zde tedy není těžké odkrýt polemickou narážku proti Bibli.

Jiný hlas: *Also Prometheus als Vorbild des sich von der christlichen Religion losringenden modernen Menschen.*

Hejdánek: A tak tedy Prométheus jako vzor moderního člověka, který se odpoutává od křesťanství.

Jiný hlas: *Wie lebendig ist diese Gestalt nach 2500 Jahren!*

Hejdánek: Jak živá je tato postava po dvou a půl tisíci letech!

Jiný hlas: *Welche Vitalität muss dieser Mythos besitzen, dass er über einen so großen Zeitabstand hinweg zu solchen Gedichten wie diesem von Goethe inspirieren kann.*

Hejdánek: Jakou vitalitu musí obsahovat tento mýtus, když je schopen na tak velké časové vzdálenosti inspirovat k básním, jako je ta Goetheho.

Jiný hlas: *So meine ich, dass Snells ethische Interpretation des Mythos einen guten Ausgangspunkt bildet...*

Hejdánek: A tak se domnívám, že Snellova etická interpretace mýtu tvoří dobré východisko...

Jiný hlas: *...weil sie zum Unterschied von der ätiologischen sie nicht zur Anwendung jenes Schemas „vom Mythos zum Logos“ eignet.*

Hejdánek: ...protože se vlastně na rozdíl od té etiologické interpretace ono schéma od mýtu k logu nehodí.

Jiný hlas: *Wenn das unser Leitfaden wäre, so könnten wir zu keinem anderen Schluss gelangen, als dass der Mythos ein Überbleibsel aus vergangenen Zeiten ist, als dass er tot ist.*

Hejdánek: Kdybychom se totiž nechali vést tou etiologickou interpretací, kdyby to byl pro nás vůdčí motiv, pak bychom nemohli dospět k jinému závěru, než že mýtus je přežitek minulých časů a že je tedy mrtvý.

Jiný hlas: *Aber der Mythos ist nicht tot, er lebt.*

Hejdánek: Ale mýtus není mrtvý, on žije.

Jiný hlas: *Er lebt weiter, er belebt sich immer wieder.*

Hejdánek: Žije dále a oživuje se stále znovu.

Jiný hlas: *Das ist die Realität und zugleich auch das Problem des Mythos in jeder Zeit und auch in unserem 20. Jahrhundert.*

Hejdánek: To je skutečnost a zároveň problém mýtu v každé době, i v našem 20. století.

Jiný hlas: *Jetzt ist die Bühne, auf der das Drama des Mythos im 20. Jahrhundert abspielt, bereit; der Vorhang kann aufgehen.*

Hejdánek: A teď je připraveno jeviště pro drama mýtu ve 20. století, opona může jít nahoru.

Jiný hlas: *Der erste Akt spielt sich in dem wilhelminischen Deutschland ab, dem Deutschland der Marburger und Badener Neukantianer.*

Hejdánek: První jednání se odehrává ve vilémovském Německu, v Německu marburských a bádenských novokantovců.

Jiný hlas: *Es existiert ein strenges und hohes Kulturideal.*

Hejdánek: Existuje velice přísný a vysoký kulturní ideál.

Jiný hlas: *Die Kultur umfasst die theoretische und die praktische und die kunstsinnige Arbeit des Menschen und die Religion ist das erhabene Gefühl, das ihn bei dieser Arbeit, die eine unendliche Aufgabe ist, begleitet.*

Hejdánek: Kultura zabírá teoretickou a praktickou i uměnickou práci člověka a náboženství je povznesený pocit, který doprovází tuto práci, která je svou povahou nekonečnou úlohou.

Jiný hlas: *Die Werte, die er mit seiner Arbeit verwirklichen soll, sind keineswegs bloße Konventionen, sie haben eine transzendente, aller Erfahrung vorgehende und diese bestimmende Geltung.*

Hejdánek: Ty hodnoty, které má člověk svou prací uskutečnit, nejsou v žádném případě pouhé konvence, mají transcendentální platnost přesahující a určující jakoukoli zkušenost.

Jiný hlas: *Wenn der Mensch die Geltung der Werte anerkennt und sich in den Dienst ihrer Verwirklichung stellt, wendet er sich nicht von seinem eigenen Wesen ab, vielmehr realisiert er es auf diesem Wege.*

Hejdánek: A když člověk uznává platnost hodnot a když se postaví do služby za jejich uskutečnění, neodvrací se tím od své vlastní podstaty, spíše ji realizuje právě na této cestě.

Jiný hlas: *Denn die Kultur ist eine Angelegenheit des mündigen Menschen.*

Hejdánek: Neboť kultura je záležitostí dospělého člověka.

Jiný hlas: *Nur wenn Menschen sich selbst einsetzen, Selbsteinsicht erwerben, Selbstverantwortung tragen und so weiter, kann Kultur zum Aufschwung.*

Hejdánek: Neboť jen tehdy, jestliže lidé sami sebe nasadí, získají sami osobní vhled, sami nesou odpovědnost, může kultura vzkvétat.

Jiný hlas: *Kultur ist mithin auch eine Angelegenheit des Ernstes.*

Hejdánek: A kultura je také současně záležitostí něčeho velice vážného.

Jiný hlas: *Gleichgültigkeit, Spielerei, Unbesonnenheit, Verlust der Selbstbeherrschung oder Zurückträumen in die Kinderzeit sind mit dem Ernst der Kulturaufgabe unvereinbar.*

Hejdánek: S vážností povinnosti [nesrozumitelné] lhostejnost, hravost, nerozvážnost, ztráta sebeovládání nebo únik do snění o dětství jsou neslučitelné s vážným úkolem kultury.

--- (1986-05-12 Hendrik Adriaanse - Mýtus (1) [LVH85VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *...sebeovládání nebo zahledění do dětství, do času dětství. Ein aufschlussreiches Beispiel dieser Gesinnung bildet nach meiner Meinung der Schluss der Broschüre, die unsere Hauptfigur in diesem ersten Akt, Heinrich Scholz, Philosoph und Logiker, geschrieben hat, als Erwiderung des epochemachenden Buches Der Untergang des Abendlandes, das Oswald Spengler kurz nach dem Ersten Weltkrieg veröffentlichte.*

Názorný příklad tohoto smýšlení tvoří podle mého mínění závěr brožury Heinricha Scholze, který bude tvořit v našem prvním dějství hlavní postavu, filosofa a logika, v brožuře, kterou napsal jako odpověď na epochální knihu Spenglerovu, zveřejněnou krátce po první světové válce pod názvem *Pád Západu* nebo *Zánik, Untergang des Abendlandes*.

Spengler ist übrigens, ich glaube, vorgestern war es, fünfzig Jahre her, dass er gestorben ist, am 8. Mai 1936.

Spengler, je to 50 let, co zemřel, 8. května 1936.

Dieses Buch hat heutzutage keinen allzu guten Ruf.

Dnes tato kniha nemá příliš dobrou pověst.

Die Historiker haben viele Fehler und Unstimmigkeiten darin entdeckt.

Historikové v ní našli spoustu chyb a nepřesností.

Spengler wird jetzt oft als ein Quacksalber, ein Pseudohistoriker beurteilt.

Spengler je odsuzován často jako pseudohistorik a Quacksalber, to nevím, co to je.

Hejdánek: Asi tak Quacksalber. No Salbe je ta mast, mastičkář.

Jiný hlas: Mastičkář, jo. *Es ist bemerkenswert, dass Scholz einmal anderer Meinung ist. Je zajímavé, stojí za zmínku, že Scholz je jiného mínění. Er stimmt der Ablehnung jenes Buches freilich bei und betont auch selber die historische Anfechtbarkeit der Spenglerschen Konzeption.* On souhlasí s tím odmítnutím oné knihy a zdůrazňuje sám historickou napadnutelnost historických argumentů Spenglerovské koncepce.

Aber das ist für ihn nicht das Entscheidende. Ale to pro něj není rozhodující. Denn bei aller Präzision seiner Denkart ist Scholz kein Pedant, dem nur vereinzelte Aussagen wichtig sind und der keine Antenne für umfassende Theorien, Gesamtkonzeptionen, ja globale Intuitionen hat. Neboť při vši preciznosti jeho myšlenkového způsobu není Scholz žádný pedant, kterému by byly osamocené výpovědi důležité a který by neměl žádnou anténu pro šířeji zabírající teorie, celkové koncepce, ano globální intuice. Das Buch Der Untergang des Abendlandes soll nach ihm abgelehnt werden, weil es ein entmutigendes Buch ist. Kniha Zánik Západu podle něho má být odmítnuta proto, protože to není žádná povzbudivá kniha. Es verführt uns... Protože to je teď jsem to řekl obráceně, jsem řekl zápolem. Je to prostě taková depresivní nebo odzbrojující kniha, zbavující odvahy, jak se by to řeklo česky. Er lehnt es nicht ab, weil es historisch falsch ist, sondern weil es... Neodmítá to proto, že by byla historicky falešná, nýbrž že je taková demobilizující. Krásné české slovo. Es verführt uns, gebildete europäische Menschen, zum Fatalismus und zur Preisgabe unserer hohen Kulturaufgabe. Ona nás svádí, nás vzdělané evropské lidi, k fatalismu a k tomu, abychom se vzdali té vysoké naší kulturní úlohy. Citát: Ich behaupte daher noch einmal: Die Art, wie Spengler von seinen Voraussetzungen aus vom Untergang des Abendlandes spricht, muss für jeden Leser, der es ernst

mit ihm meint, einen schweren Anstoß bedeuten. Ted' tedy citát z toho Scholze: „Tvrdím tudíž ještě jednou: způsob, jakým Spengler mluví o předpokladech o zániku Západu, musí pro každého čtenáře, který to s ním myslí vážně, přinést těžký úder. Anstoß je taky urážka, tedy musí jím to otrást, musí jím to otrást,“ tak to znamená. Wir sind nicht da, um mit dem Leben zu spielen, noch weniger, um mit dem Tode zu scherzen. Nejsme tu proto, abychom si s životem hráli, a nebo se smrtí laškovali. Im Anblick des Spenglerschen Buches gibt es nur eine einzige Lösung für uns, nämlich die, uns von Grund auf zusammenzufassen und alles zu tun, was geschehen kann, um uns vor einem seelenlosen Untergang zu bewahren. V pohledu na Spenglerovu knihu existuje jediné pro nás řešení, totiž to, abychom znovu se [nesrozumitelné] z gruntu znovu pojali nebo se usebrali a učinili všechno možné, co lze učinit, abychom se uchránili tohoto pádu do nicoty nebo tohoto zániku, který nemá duši, končí kulturní nicotou. *Ende Zitat.* Konec citátu od Scholze. *Ein Jahr nach dieser Broschüre erscheint Scholzes Religionsphilosophie, und es ist darin, dass wir die Mythenauffassung antreffen, die ich hier hervorheben will.* Rok na to, po této brožuře, se objevuje Scholzova *Náboženská filosofie* a tam už se objevuje ono pojetí mýtu, které bych ted' chtěl vyzdvihnout. Možná, že to ted' zastavíme. Budeme ted' chvíli mluvit?

V podstatě jde o tři věci. Že tedy o mýtu se často soudí, že má za úkol něco vyložit, vznik čehosi nebo co je. To je jedna možná interpretace, ta etiologická, které on nedává přednost, dává přednost té druhé možnosti, že mýtus má funkci etickou. A ukázal to na prométheovském mýtu. Prométheovský mýtus, pokud by byl chápán etiologicky, tak je o vzniku ohně. Pokud ho chápeme eticky, tak k nám mluví o onom vyvzdorování, je tam ta Goethova báseň a celá ta inspirace té revolty moderního člověka proti absolutním hodnotám včetně křesťanského Boha vlastně byla často...

Jiný hlas: inspirována také prométheovským mýtem, že? A ted' zmínil – ted' udělal takovou, ted' řekl, to je příprava – a ted' vlastně jde o tom mýtu jednat kriticky a uvádí scénu, připravuje první akt, a v tom prvním aktu vykládá o novokantiánech, tedy marburské a bádenské školy, jak kladou důraz na kulturu a zasvěcení člověka v uvozovkách tvořit kulturu. A proti tomu ted' stojí ta kniha Spenglerova *Zánik Západu* z počátku po první světové válce. A jmenoval jakéhosi Scholze, který napsal brožuru [nesrozumitelné] pedagog, v němž tedy vytýká Spenglerovi nikoliv to, že by podstata té vady té knihy byla v tom, že by byla historicky chybná v argumentech, v analogiích a podobně, nýbrž že je to kniha, která demobilizuje. To znamená zbavuje člověka té úlohy, toho úkolu být nablízku smyslu, být kulturně tvořivým.

A ted' říká, že naráz za rok na to po této brožuře, kde tedy na jedné straně haní Spenglera, na druhé straně kritizuje, ten Scholz udělal svou *Filosofii náboženství*, v níž se objevuje ten pojem mýtu, který by chtěl vyzdvihnout. *Nicht alle und jede Religion ist philosophisch interessant*, meint Scholz. Scholz se domnívá, že ne každé náboženství, ne tedy všechny a ne každé náboženství jsou filosoficky zajímavé. *Er unterscheidet somit zwischen Religionsphilosophie und einer allgemeinen Religionswissenschaft.*

Rozlišuje mezi filosofií náboženství a obecnou vědou o náboženství. *Letztere darf, ja soll sich beschäftigen mit allen religiösen Erscheinungen in ihrer unaufhörlichen Veränderung.* Ta druhá, to jest ta obecná náboženská věda, se má zabývat všemi náboženskými jevy tak, jak se neustále proměňují. *Die Frage nach dem bleibenden Wesentlichen braucht sie nicht zu stellen. Sie darf es gewissermaßen nicht einmal.* Nemá klást otázku po tom, co trvá v tom podstatném, ano, dokonce to vlastně ani nesmí.

Ganz anders die Religionsphilosophie. Naproti tomu zcela jinak filosofie náboženství. *Diese soll wie alle Philosophie den Blick auf das Ewige, das Wesen richten.* Ta má, podobně jako každá filosofie, zaměřit svůj pohled na věčné, na podstatu. *Zum Wesen der Religion gehört nun aber, dass sie lebenswichtig ist.* A k tomu, co je v podstatě náboženství, patří to, co je životně důležité. *Philosophisch ernst zu nehmen ist folglich nur lebenswichtige Religion. Religion, die nicht nur unser historisches oder psychologisches Interesse erregt, sondern zu einem der, ich zitiere, konstitutiven, also aufbauenden Elemente unserer eigenen Existenz werden kann.* A tak vážně může vzít filosofie jen to náboženství, které je životně důležité. Náboženství, které nevyvolává jen náš historický nebo psychologický zájem, nýbrž se může stát konstitutivními, a tudíž výstavnými elementy naší vlastní existence.

Nun, diese Forderung hat nach Scholz zur Folge, dass die ganze Dimension des Mythischen aus dem

Religionsbegriff entfernt wird. Tento požadavek podle Scholze má za následek, že celá dimenze mýtického je vlastně vzdálena pojmu náboženství. *Und jetzt die Begründung. Wer diese Folgerung bestreitet, der nimmt, so sagt Scholz, an, dass es einem Menschen von intellektuellem Verantwortungsgefühl möglich sei, seine Existenz auf durchschaute Mythen zu gründen.* A teď to zdůvodnění. Kdo by tento důsledek popíral – totiž že to mýtické musí být vzdáleno pojmu náboženství – tento člověk by uznával, jak říká Scholz, že by bylo možné pro člověka na základě jeho intelektuálního pocitu odpovědnosti založit svou existenci na odhalených, prohlédnutých, to jest jakožto mýty prohlédnutých, že by na tom mohl založit, že by člověk mohl založit svou existenci na mýtech, které byly jakožto mýty prohlédnuty.

Dieser Standpunkt ist eine philosophische Absurdität. Es ist ein Spiel with dem Ernst des Lebens und mit dem Letzten, was in unsere Hände gelegt ist. Ende Zitat. Toto stanovisko je filosofickou absurditou. Je to hra s vážností života a s oním posledním, jež je vloženo do našich rukou. Konec citátu. *Ein kurzer Kommentar dazu.* K tomu krátký komentář. *Mythen sind für die Leute, die Scholz als Leser im Auge hat, offenbar immer schon durchschaute Mythen.* Mýty jsou pro lidi, které má Scholz před sebou jako potenciální čtenáře, zjevně už mýty prohlédnutými. *Das bedeutet nicht, že bychom na bozích Řecka, wie Schiller gedichtet hat, an der schönen Welt von Göttern und Heroen nicht sein Vergnügen erleben darf, aber es ist für gegenwärtige Menschen nur noch ein ästhetisches Vergnügen.* To neznamená, že bychom na bozích Řecka, jak o tom básnil Schiller, na tom krásném světě bohů a hrdinů nemohli nalézt zalíbení, ale pro současného člověka je to už jenom estetické potěšení.

Ästhetische Freude ist nicht mit Religion zu verwechseln. Estetickou radost nelze zaměnit s náboženstvím. *Das wäre eine Form des Uernstes.* To by byla forma čehosi nevážného. *Interessant ist es zu sehen, wie Scholz mit der Mythologie im Christentum fertig wird.* Zajímavé je vidět, jak se vyrovnává Scholz s mytologií v křesťanství. *Das ist für ihn ein wichtiges Problem, das Christentum ist ja nach ihm eine lebenswichtige Religion.* Je to pro něj velice důležitý problém, neboť křesťanství je podle něho náboženstvím životně důležitým. *Andererseits ist aber unverkennbar, dass mythische Vorstellungen und Motive eine beträchtliche Rolle darin spielen. Man denke zum Beispiel nur an den Begriff Sohn Gottes.* Na druhé straně nelze popřít, že mýtické představy a motivy v něm hrají významnou úlohu. Vzpomeňme například na pojem Syn Boží. *Scholz löst dieses Problem in einer Weise, die an Rudolf Bultmanns späteres Verfahren der Entmythologisierung gemahnt.* Scholz řeší tento problém způsobem, který připomíná pozdější Rudolf Bultmannův postup demytologizace.

Jiný hlas: Pokus nebo způsob Rudolfa Bultmanna v jeho demytologizaci. *Die Mythologie, sagt er, ist hier Einkleidung.* Mytologie, jak říká, je zde oblečení. *Es ist die mythische Beschreibung einer an sich unmythischen Lebensform.* Je to mýtický popis životní formy, která je sama nemýtická. *Unmythisch, da sie bis zum Rande von dem Bewusstsein der Gegenwart Gottes erfüllt ist.* Nemýtická, protože je až po okraj naplněna vědomím přítomnosti Boží. *Eben dieses Bewusstsein ermöglicht den Vollzug der menschlichen Existenz.* A toto vědomí právě umožňuje lidskou existenci, aby byla dovršena. *So entspricht es der Forderung der Lebenswichtigkeit.* To odpovídá požadavku životní důležitosti. *Auch ergibt es den Schlüssel zur Herausschälung des Wahrheitsgehaltes aus der mythischen Einkleidung.* A to také poskytuje klíč k tomu, aby byl obsah pravdy vyňat, otevřením vyňat z toho mýtického oblečení, obleku.

Zdali toto řešení je udržitelné, to teď nechávám stranou. Důležité je v této souvislosti ono mytologicky kritické pojetí, které tu Scholz zastává. Hodnota tohoto pojetí se objevila o několik desetiletí později, totiž v tom v něm příbuzném demytologizačním programu Bultmannově. Když se vlny nacistické mytologie věžovitě tyčily, bylo možno s tímto pojetím přinejmenším vydat nouzový signál k tomu, abychom se vzdali této bestiální hry a vrátili se k vážnosti a k rozumu.

Já myslím, že teď vynecháme část až do desáté strany. Takže ten druhý akt vynecháme. To je o polském filosofovi Kolakowském, který napsal knihu *Die Gegenwart des Mythos*, ve které ukazuje, že mýtické elementy jsou přítomny i tam, kde se zdá, že jsou úplně vypuzeny, totiž ve vědách. A příklad, který zde vypracovávám, je vzat z vědy *par excellence*, totiž z logiky. Co Kolakowski tvrdí, je, že dokonce i formální logika nese mýtické rysy. Že v té logice jsou prostě určité aspekty mýtické povahy.

Takže přejdeme k tomu třetímu aktu, a to k poslednímu. Scéna je zase v Německu, tentokrát ovšem v Německu 70. a 80. let. Ten chvat po tom, aby se stalo Německo světovládnou mocí, ztroskotat. Spolková republika se stala provincií a jak říká Habermas, jak to nedávno vyjádřil, 52. spolkovým státem Spojených států. Kultura tohoto Německa je charakterizována heslem recepce, přijetí, zpracovávání toho, co bylo dříve myšleno, napsáno a zažito. Takovéto vědomí té epochy spočívá v tom, že žijeme za tím počátkem, tím původem, už ne u toho zdroje, nýbrž v jakémsi proudovém prostředí proudění, kde mezitím mnoho vodstev dohromady se slilo nebo srostlo. Ne u pramene, ale kousek za ním, na konci.

Pojetí mýtu filosofa Hanse Blumenberga, který se narodil v roce 1920, velice výrazně vyjadřuje toto vědomí. *Auch der Mythos befindet sich wesentlich im Stadium der Rezeption.* I mýtus se vlastně ocitá podstatně v onom stádiu recepce. *Es ist nach dieser Auffassung nutzlos, nachzuspüren, ich zitiere, was der Mythos ursprünglich oder in einer bestimmten Phase unserer Geschichte oder Vorgeschichte gewesen sein mag; vielmehr wird er als immer schon in Rezeption übergegangen verstanden.* Je naprosto podle tohoto pojetí bezúžitku chtít vysledovat, cituji, co znamenal mýtus původně nebo v určité fázi našich dějin nebo předdějin. Spíš jde o to porozumět tomuto mýtu jako tomu, co už přešlo v recepci.

Jiný hlas: „*Produktion und Rezeption von Mythen sind dann auch äquivalent.*“

Hejdánek: Produkce a recepce mýtů je obojí vlastně ekvivalentní. To se v našem hovoru zdá velice důležité; nezáleží na tom, jestli se mýty produkují, nebo recepují, přejímají. To je vlastně ekvivalentní.

Jiný hlas: „*Der Ursprung ist nicht nur uneinholbar, er ist auch unausdenkbar, wenigstens als absoluter Ursprung.*“

Hejdánek: Ten počátek mýtu už nelze navodit, nebo nelze se ho už se ho dopátrat, ale také není vymyslitelný, přinejmenším jako nějaký absolutní původ.

Jiný hlas: „*Von der Idee eines absoluten Ursprungs des Mythos,*“ říká Blumenberg, „*sie macht uns sprachlos im genauen Sinn dieses Wortes.*“

Hejdánek: O myšlence absolutního počátku mýtu řekne Blumenberg, ta nás zbavuje řeči v přesném smyslu slova.

Jiný hlas: „*Und dann fährt er mit einer überraschenden Wendung fort: Dies, also die Sprachlosigkeit, ist es aber, was der Mensch am wenigsten erträgt und zu dessen Vermeidung oder Überwindung er die meisten Anstrengungen seiner Geschichte unternommen hat.*“

Hejdánek: A pak pokračuje překvapivým obratem: tato bezřečí, to je to, co člověk vůbec nesnáší nebo nejméně snáší a čemu se pokusil zabránit, vyhnout nebo překonat svými nejčtetnějšími pokusy, tedy o co se nejčastěji pokoušel ve svých dějinách překonat.

Jiný hlas: „*Geschichte also im Hinblick der Sprachlosigkeit.*“

Hejdánek: Čili dějiny jako překonání stavu bezřečí.

Jiný hlas: „*Der Mensch braucht sowieso Worte, mythoi*“ řecky.

Hejdánek: Člověk potřebuje stejně, napořád slova, mýty.

Jiný hlas: „*Dieser Ausgangspunkt ergibt eine Reihe anderer Gesichtspunkte. Ich nenne fünf dieser Gesichtspunkte.*“

Hejdánek: A toto východisko s sebou nese celou řadu jiných hledisek. Pět z těchto hledisek budeme jmenovat.

Jiný hlas: „*Erstens. Wenn Produktion und Rezeption von Mythen äquivalent sind, so ist der Mythos keineswegs eine Sache der Vergangenheit. Im Gegenteil, Mythen sind nach Blumenberg springlebendig.*“

Hejdánek: Jestliže produkce a recepce mýtů se sobě rovnají, pak mýtus není v žádném případě věcí minulosti. Naopak mýty jsou podle Blumenberga neustále živé, *springlebendig*, to znamená skotačivě živé nebo něco takového.

Jiný hlas: „*Zweitens. Rezeption ist keine mechanische Reproduktion. Sie ändert das Überlieferte.*“

Hejdánek: Za druhé, recepce, přejímání není žádná mechanická reprodukce. Mění to, co se předává.

Jiný hlas: „*Deshalb ist der Mythos durch eine große Variabilität gekennzeichnet.*“

Hejdánek: V důsledku toho je mýtus charakterizován velkou variabilitou.

Jiný hlas: „*Die Götter- oder Heroengeschichte kennt nicht eine einzige Fassung.*“

Hejdánek: Vypravování o bozích a příběhy bohů a hrdinů nejsou tu v jediném vydání.

Jiný hlas: „*Spätere Erzähler können Stücke hinzufügen, die Genealogie des betreffenden Gottes oder Heros kann verwandelt werden.*“

Hejdánek: Pozdější vypravěči mohou přidávat různé kusy a genealogie určitého boha nebo hrdiny může být proměňována.

Jiný hlas: „*Die Freiheit des Fabulierens ist wesentlich für den Mythos.*“

Hejdánek: Svoboda fabulace je podstatná pro mýtus.

Jiný hlas: „*Drittens. Diese Freiheit, und das ist ein wichtiger Punkt, diese Freiheit ist zugleich Freiheit vom Ritual.*“ Ano, to je ten fenomén, svoboda od rituálu, vzdálení.

Hejdánek: Čím vzdálenější je mýtus nebo to, co je rituálem zpracováno, to je v té svobodě opuštěno. O to se s tou svobodou zasazuje ta svobodná fabulace.

Jiný hlas: „*Der Mythos nimmt Distanz vom Ritual.*“ Tak bych to taky tak nějak řekl. Čili mýtus jakožto to svobodné fabulování se vzdaluje od rituálu. „*Mythen, so meint Blumenberg, setzen Ritual voraus. Der Rahmen, in dem sie funktionieren, ist der des Ritus als Gestaltung des jeweils Zurückkommenden, der ewigen Wiederkehr des Gleichen.*“ Moment, Blumenberg říká, mýty, takto míní Blumenberg, předpokládají rituál. Aha, u fontů [nesrozumitelné].

Hejdánek: Takže mýty podle Blumenberga předpokládají rituál. Rámec, v němž fungují, je rámec ritu jako utváření toho, co stále znovu přichází, jako věčného návratu téhož. To je *Anspielung* na Nietzscheho.

Jiný hlas: Jo, je věčným návratem téhož. „*Ritual ist immer das gleiche.*“

Hejdánek: Rituál je pořád totéž.

Jiný hlas: „*Der Mythos ist eine Auslegung, eine Erläuterung des Rituals.*“

Hejdánek: Mýtus je výklad, projasnění rituálu. Činí srozumitelným to, co tu bylo vždy představeno.

Jiný hlas: „*Die rituelle Darstellung erfordert ein großes Maß an Präzision.*“

Hejdánek: Rituální provedení vyžaduje velikou míru přesnosti.

Jiný hlas: „*Sie dient nämlich der Beschwörung und Abwehr furchterregender Mächte, und das ist eine gefährvolle Aufgabe, bei deren Erfüllung man keine Fehler machen darf.*“

Hejdánek: Nelze učinit žádnou chybu při tom rituálním provedení, protože je to velmi nebezpečná úloha, vždyť v ní jde o... to rituální provedení slouží zapřísahání a obraně proti mocnostem, které vyvolávají bázeň.

Jiný hlas: „*Daher die relative Starrheit und Unveränderlichkeit des Rituals.*“

Hejdánek: Z toho plyne relativní strnulost a nezměnitelnost rituálu.

Jiný hlas: „*Demgegenüber aber steht dem Mythos eine große Freiheit zu.*“

Hejdánek: A proti ní představuje mýtus velkou svobodu.

Jiný hlas: „*Die Götter- oder Heroengeschichte ist nicht nur variabel, sie ist auch ziemlich leicht von den rituellen Handlungen, die sie auslegt, loszulösen.*“

Hejdánek: Příběhy bohů nebo hrdinů jsou nejenom proměnlivé, ale lze je vlastně poměrně snadno vyvázat z toho rituálního jednání.

Jiný hlas: „*So steht der Mythos in Distanz zur strengen Observanz des Rituals, ja, der Mythos ist diese Distanz.*“

Hejdánek: A tak mýtus stojí v distanci proti té přísné... přísným pravidlům, která je třeba zachovávat v rituálu, ano, mýtus je touto distancí.

Jiný hlas: „*Blumenberg kann folgenden auffälligen Satz schreiben: Nur wenn man den Mythos als Distanz zu dem versteht, was er schon hinter sich gelassen hat, was Schrecken, schlechthinige Abhängigkeit, Strenge des Rituals und der sozialen Vorschrift oder wie immer genannt werden mag, kann man den Spielraum der Imagination als das Prinzip seiner immanenten Logik begreifen.*“

Hejdánek: A proto Blumenberg může napsat tuto velice nápadnou větu: Jen tehdy, jestliže rozumíme mýtu jako distanci vůči tomu, co za sebou už nechal a co může být pojmenováno jako úděs, naprostá

závislost, přísná náročivost rituálu a sociálního předpisu, jen to můžeme pochopit jako prostor imaginace, tvořící princip jeho imanentní logiky, to jest toho mýtu.

Jiný hlas: „*Viertens: Wozu nutzt diese Distanz, diese Freiheit, dieser Spielraum?*“

Hejdánek: Za čtvrté: Čemu slouží, čemu prospívá tato distance, tato svoboda, tento prostor?

Jiný hlas: „*Die Antwort liegt in dem ersten Terminus der soeben angeführten Reihe: Schrecken.*“

Hejdánek: Ta odpověď leží v tom prvním termínu, který byl uveden v právě uvedené řadě, to jest úleku, úděsu, terror, ano, latinsky.

Jiný hlas: „*Blumenberg meint damit eine tief verwurzelte Urangst, die in Panik hervorbrechen, die aber auch lange Zeit latent bleiben kann.*“

Hejdánek: Blumenberg tím míní hluboce zakořeněný strach, prastrach, německy *Urangst*, který může propuknout v paniku, ale který také může po dlouhou dobu zůstat latentní.

Jiný hlas: „*Der Mythos ist Distanz zu diesem Schrecken.*“

Hejdánek: A mýtus je distancí k tomuto úděsu.

Jiný hlas: „*Er ist das Mittel, ihn zu vergessen.*“

Hejdánek: Je to prostředek, jak na tento úděs zapomenout.

Jiný hlas: „*Blumenberg zitiert mehrmals eine Bemerkung des großen schweizerischen Historikers Jacob Burckhardt, die besagt, dass unsere Schwierigkeiten mit dem Mythos dadurch verursacht werden, dass wir ihn bei einem Volk antreffen (Burckhardt meint das griechische Volk), welche die Urbedeutungen der Gestalten und Hergänge offenbar hat vergessen wollen.*“

Hejdánek: Blumenberg cituje po vícekrát poznámku velkého švýcarského historika Jacoba Burckhardta, ve které říká, že naše potíže s mýtem jsou zapříčiněny tím, že mýtus odkrýváme u národa (Burckhardt tím myslí řecký národ), který...

Jiný hlas: „*Also ein Volk, welches die Urbedeutungen der Gestalten und Hergänge, also die Gestalten der Mythen...*“

Hejdánek: Tedy národ, který chtěl potlačit a zapomenout ty mýtické postavy a jejich původ.

Jiný hlas: „*Für einen Philosophen aus dem 20. Jahrhundert wie Blumenberg ist eine freudianische Interpretation dieses Vergessen-Wollens und mithin des Mythos überhaupt nahezu selbstverständlich.*“

Hejdánek: Pro filosofa 20. století, jako je Blumenberg, je tato freudovská interpretace onoho chtění zapomenout, a tím interpretace mýtu vůbec, pochopitelná.

Jiný hlas: „*Der Mythos verdrängt die Urangst.*“

Hejdánek: Mýtus zatlačuje prastrach.

Jiný hlas: „*Das ist der Kern seiner Auffassung.*“

Hejdánek: To je jádro jeho pojetí.

Jiný hlas: „*Oder vielmehr, im Mythos befreit sich der Mensch von dieser Angst.*“

Hejdánek: Spíše člověk se v mýtu osvobozuje od tohoto strachu.

Jiný hlas: „*Er spielt sich frei.*“

Hejdánek: On se vyhrává na svobodu. Nehraje si na svobodu, ale hraje jakožto svobodný.

Jiný hlas: „*Also der Mythos ist eine Art Spiel, das von dieser Urangst befreit, nicht?*“

Hejdánek: Mýtus je určitý druh hry, který osvobozuje od toho prastrachu.

Jiný hlas: „*Darum hat das mythische Bewusstsein gar kein Interesse an die Realität der Vergangenheit; diese Realität ist zu schrecklich.*“

Hejdánek: Proto mýtické vědomí nemá vůbec žádný zájem na realitě minulosti, ta je hrůzostrašná.

Jiný hlas: „*Fünftens.*“

Hejdánek: Za páté.

Jiný hlas: „*Die dem Mythos eigene Freiheit des Fabulierens wird von Blumenberg auch gegen das dogmatische Denken der Theologie abgegrenzt.*“

Hejdánek: Tuto svobodu, která je vlastní mýtu, svobodu fabulování, fabulace, vymezuje Blumenberg i proti dogmatickému myšlení teologie.

Jiný hlas: „Oft wird Theologie selbst als eine Art Mythologie betrachtet, aber nicht von Blumenberg.“

Hejdánek: Teologie bývá často považována za jistý druh mytologie, ale ne tak u Blumenberga.

Jiný hlas: „Er betont vielmehr die Ungleichartigkeit oder wie er selber ausdrückt die Ungleichzeitigkeit von Mythologie und Theologie.“

Hejdánek: On spíše zdůrazňuje rozdílnost druhů, nebo jak to sám vyjadřuje, rozdílnost časovosti mytologie a teologie.

Jiný hlas: „Theologie ist bestrebt Feststellungen zu machen. Sie ist auch, wenigstens virtuell, monotheistisch.“

Hejdánek: Teologie se snaží o to předkládat zjištění, konstatování. Přinejmenším aspoň potenciálně je monoteistická.

Jiný hlas: „Das ganze Göttergewimmel soll auf ein letztes Prinzip reduziert werden.“

Hejdánek: Ten shluk bohů má v teologické perspektivě být redukován v posledku na jakýsi jediný princip.

Jiný hlas: „Die christliche Theologie ist das deutlichste Beispiel.“

Hejdánek: A křesťanská teologie je tím nejzřejmějším příkladem.

Jiný hlas: „Dem einen Gott wird hier alle Macht zuerkannt.“

Hejdánek: Veškerá moc je tu přiznána jedinému bohu.

Jiný hlas: „Einheit und Allmacht Gottes sind spezifisch theologische Ideen.“

Hejdánek: Jednota a všemoc boží jsou specificky teologické myšlenky.

Jiný hlas: „Aber mit dieser göttlichen Allmacht kehrt der Schrecken wieder zurück, meint Blumenberg.“

Hejdánek: Ale s touto božskou všemocností se vrací znovu onen úděs, domnívá se Blumenberg.

Jiný hlas: „Wesentlich für das mythische Bewusstsein ist es, dass die Götter eben nicht alles vermögen.“

Hejdánek: Pro mytické myšlení je podstatné, že bohové nejsou všemocní.

Jiný hlas: „Nicht aber vermögen die Himmlischen alles, sagt Hölderlin und Blumenberg spricht es ihm nach.“

Hejdánek: Hölderlin říká a Blumenberg to po něm opakuje: „Ne vše zmůžou nebeští.“

Jiný hlas: „Gerade diese relative Ohnmacht der Götter ermöglicht es, dass Geschichten über sie erzählt werden und dass diese Geschichten auch immer wieder variiert werden.“

Hejdánek: A právě tato relativní bezmocnost bohů umožňuje, že je možno o nich vyprávět příběhy a tyto příběhy že také bývají znovu a znovu pozměňovány.

Jiný hlas: „Das Spiel des Mythos, also das befreiende, das von der Urangst befreiende Spiel des Mythos, das Spiel des Mythos gegen die Angst existiert von Gnaden des Polytheismus.“

Hejdánek: Ta osvobodivá možnost mýtu proti tomu strachu existuje vlastně z milosti polyteismu.

Jiný hlas: „Soweit Blumenberg.“

Hejdánek: Až potud Blumenberg.

Jiný hlas: „Nun möchte ich in den letzten zwei Szenen dieses Schlussaktes noch zwei Nebenfiguren auf die Bühne bringen, eine die dieses zuletzt genannte Motiv des Polytheismus weiter ausspielt und eine die an diesem Punkt die Antagonistenrolle auf sich nimmt.“

Hejdánek: Teď bych chtěl v posledních dvou scénách tohoto závěrečného aktu ještě uvést na jeviště dvě takové vedlejší figury, postavy. Ta jedna onen motiv polyteismu ještě dál prohrává a ta druhá zaujme tu antagonistickou...

--- (1986-05-12 Hendrik Adriaanse - Mýtus (2) [LVH84VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Polyteismus je velmi módní v dnešním Německu.

Jiný hlas: Es ist sogar bereits von einem führenden Philosophen ein Vortrag gehalten worden mit dem Titel „Lob des Polytheismus“.

Hejdánek: Dokonce jeden vedoucí filosof měl přednášku, která měla název Chvála polyteismu.

Jiný hlas: Der betreffende Philosoph heißt Odo Marquard und ist geboren 1928, und er ist tatsächlich sehr geistreich und beredt.

Hejdánek: Ten dotyčný filosof se jmenuje Odo Marquard, narodil se v roce 28 a je skutečně velice

duchaplný a výmluvný.

Jiný hlas: *Er befürwortet Polymythie, also die Existenz einer Vielfalt von Geschichten.*

Hejdánek: Přimlouvá se za *polymýthii*, tedy za existenci mnohosti dějů, příběhů.

Jiný hlas: *Denn dadurch, durch diese Polymythie ist nach seiner Meinung die Gewaltenteilung im Absoluten garantiert.*

Hejdánek: Podle jeho názoru je tím zaručeno rozdělení moci v absolutnu. Absolutno, pokud je jedno, tak je všemocné. A když tam dojde k tomu rozdělení moci, tak to je to, o co jde.

Jiný hlas: *Der Polytheismus war die klassische Epoche der Polymythie, und darum hat er auch einen so großen humanen Wert, der leider durch den christlichen Monotheismus zunichtegemacht worden ist.*

Hejdánek: Polyteismus byl klasickou epochou *polymýthie*, a proto měl také svou velkou lidskou hodnotu, která byla bohužel zničena křesťanským monoteismem.

Jiný hlas: *Marquard sieht in der heutigen Zeit Möglichkeiten für eine aufgeklärte Form der Polymythie.*

Hejdánek: Marquard vidí v dnešní době možnosti pro osvícenou formu *polymýthie*.

Jiný hlas: *An erster Stelle auf der politischen Ebene. Gewaltenteilung. Trias politica ist säkularisierter Polytheismus.*

Hejdánek: Vidí to na prvním místě na politické rovině. Rozdělení moci. *Trias politica*, to je to klasické trojí dělení moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, to, co jsme přijali od Locka a Montesquieua. A v tom vidí Marquard sekularizovaný polyteismus. To jsou ty božské moci, které jsou rozděleny. Je jich víc, není to jen jedna jediná všemocná, nýbrž je jich víc najednou. Mohou proti sobě všelijak manévrovat, se vyrovnávat. A to je něco, co přináší lidem v podstatě spásu, co je nese, co je civilizuje.

Jiný hlas: *Zweitens im Individualismus.*

Hejdánek: Za druhé vidí to v individualismu.

Jiný hlas: *Das Individuum lebt von Gnaden der Nicht-Allmacht, der Gewaltentrennung.*

Hejdánek: Individuum žije z milosti oné nevšemocnosti, žije z milosti onoho rozdělení moci.

Jiný hlas: *Das Individuum hat eine gewisse, wie Marquard sagt, Schlamperei nötig, die die Folge der Kollision regierender Mächte ist. Die hat er einfach nötig, um leben zu können.*

Hejdánek: Individuum má zapotřebí jisté – ty tři moci si vzájemně konkurují, tak dochází k takovému jako dobrému zmatku. To je to *Schlamperei*, tak jsem to pochopil.

Jiný hlas: *Schlamperei. Wenn alles... Ja, ja... Wenn es nicht klappt, ja... Wenn alles in Unordnung ist.*

Hejdánek: To se bohužel teď takhle překládá do stejného slova. Tato *Schlamperei* je důsledkem kolize těch vládnoucích mocí a to je pro individuum jednoduše zapotřebí, aby vůbec mohlo žít. Aby došlo k tomu soukolí, k tomu skřípání.

Jiný hlas: *Zitat: „Ein Minimum an Chaos ist die Bedingung der Individualität.“*

Hejdánek: Citát: „Jakési minimum chaosu je podmínkou individuality.“

Jiný hlas: *Drittens findet Marquard Möglichkeiten zur Polymythie in der modernen Geschichtswissenschaft und im modernen Roman.*

Hejdánek: Za třetí nalézá Marquard možnosti *polymýthie* v moderní historiografii a v moderním románu.

Jiný hlas: *Sie untersuchen und ersinnen Geschichten, auf jeden Fall erzählen sie sie.*

Hejdánek: Historiografie vyšetřuje, zkoumá události, příběhy, a moderní román příběhy vymýšlí. V obou případech vyprávějí. Takže i zde je ta mnohost, různost příběhů důležitá.

Jiný hlas: *Und nun die Schlusswendung, die letzte Szene.*

Hejdánek: A teď poslední scéna, závěr.

Jiný hlas: *Dieses Lob des Polytheismus, so geistreich es klingen mag, ist nicht ganz unbedenklich.*

Hejdánek: Tato chvála polyteismu, jakkoli může znít duchaplně, není zcela bezproblémová.

Jiný hlas: *Es deutet auf eine neue Hochkonjunktur des Mythos, auf eine neue Mythologie hin.*

Hejdánek: Ukazuje na vysokou konjunkturu mýtu, na novou mytologii.

Jiný hlas: *Die bedenklichste Seite dieser Entwicklung dürfte in einer schrankenlosen Ästhetisierung des Bewusstseins bestehen.*

Hejdánek: Ta nejvíce povážlivá stránka tohoto vývoje může asi spočívat v takové bezuzdné estetizaci vědomí.

Jiný hlas: *Der Mensch kann mit allem und jedem sein Spiel treiben, je nachdem es ihm gefällt oder missfällt.*

Hejdánek: Člověk si se vším a s každým může zahrávat podle toho, jak se mu co líbí nebo nelíbí.

Jiný hlas: *Dass er aber ein verantwortliches Wesen ist, das dazu berufen ist, das Gute zu tun, kurz, dass das Menschsein außer einer ästhetischen auch eine ethische Dimension hat, tritt in diesem neuen mythologischen Bewusstsein stark in den Hintergrund.*

Hejdánek: Ale že člověk je odpovědná bytost, která je povolána k tomu, aby konala dobré, krátce, že lidství má vedle své estetické také etickou dimenzi, to ustupuje v tomto novém mytologickém vědomí silně do pozadí.

Jiný hlas: *Einer derjenigen, die für diesen ethischen Aspekt in die Bresche springen, ist der ziemlich unbekannte Jacob Taubes, geboren 1923, Professor für Hermeneutik in Berlin.*

Jiný hlas: Jeden z těch, kteří pro tento etický aspekt jsou ochotni se nasadit, je takřka neznámý Jacob Taubes, narozený roku 1923, profesor hermeneutiky v Berlíně. Jemu chci dát poslední slovo.

Přimlouvá se vášnivě za osvícenství –

Hejdánek: *Intelektuální dospělost. Intelektuální dospělost, řekněme.*

Jiný hlas: – která ovšem se nepromění znovu v mýtus, od něhož se snažila osvobodit. Ten Blumenberg a ten Marquard tvrdí takový druh osvícení, který je v nebezpečí, že se obrací znovu v mýtus. Kdežto Jacob Taubes se přimlouvá za takovou dospělost intelektuální, za takovou vyzrálost, která by se neproměnila znovu v mýtus, ale zůstala by stále jemu nadřazena. Podle Blumenberga a Marquarda nemůžeme nikdy za sebou nechat mýtus. Podle Taubese jsme povinni.

On se domnívá, v protikladu k Marquardovi, že objev lidské individuality a subjektivity rozlomil to břemeno nebo to zajištění mýtické. Individuum jako instance, která váží a hodnotí, zná totiž možnost obratu, lítosti, pokání a nového počátku, *tešuvá* hebrejsky. Taubes poukazuje na starozákonního proroka Ezechiela, který přikazuje svému lidu: odvráťte se od svých přestoupení a učiňte sobě nové srdce a nového ducha. A Taubes pokračuje: nové srdce a nový duch prolomily mýtickou formu vědomí. Návrat k mytologii by znamenal *suspensi*, zrušení etického, rozpuštění a zrušení individuality, já, jehož nejvlastnější původ naznačil a ukázal Ezechiel.

A zde jsme se dostali do blízkosti stanovisek Scholemových a Bultmannových. Jak to půjde dál? To by snad mohlo být tématem těch, kteří k tomu mají co říct nebo o tom chtějí přemýšlet. Představení končí. Opona padá.

Hejdánek: Petře, víc nahlas, poněvadž je to daleko.

Jiný hlas: Bylo řečeno, že produkce a recepce je ekvivalentní. V jakém smyslu se to dá pochopit? Že to bylo míněno, že to patří jenom v té minulosti, třeba když se vytvářely ty mýty, kdy byla různá variabilita možností těch mýtů? Anebo se to týká i současnosti? To znamená, že čtenář těch mýtů, když se s nimi seznamuje, už je v určitém smyslu i produkuje? Nebo jak tomu rozumět?

Besteht eine gewisse Äquivalenz zwischen der Herstellung oder Produktion und Rezeption des Mythos? Hängt das auch mit der Gegenwart zusammen, in der der Leser, wenn er die Mythen liest, zugleich seine Herstellung mitvollzieht, oder ist es nur auf die Vergangenheit bezogen?

Jiný hlas: *Sicherlich auch auf die Gegenwart. Der Hintergrund ist eine neuere literarische Theorie, der zufolge das Lesen eines Textes keineswegs unwichtig ist. Der Sinn eines Textes liegt nicht nur im logischen Gehalt dieses Textes selbst.* Zajisté i na přítomnost. Pozadí je nová literární teorie, podle níž čtení textu není nic nedůležitého. Smysl textu nespočívá pouze v logickém obsahu textu samotného, a také není rozhodující jenom sám autor, ale samozřejmě také čtenář. Neboť čtenář tím, že čte ten text, konstituuje, nebo dokonce rekonstruuje jeho smysl. Takže v každém čtenářstvu dostává také ten text nový smysl. Vezměme příklad dramatu, jako je *Antigona*. Toto drama bylo mnohokrát nově čteno a v každé době dostávalo tímto novočtením, touto *relekturou*, jak zní odborný termín, nový smysl. Jeden vyhlášený

anglický literární kritik vydal v loňském roce knihu pod názvem *Antigony*, nikoliv *Antigona*, čímž naznačil právě tu multiplicitu. Na tomto pozadí bychom mohli pochopit i tu teorii, že mýty jsou zároveň rovností mezi produkcí mýtů a recepcí mýtů.

Jiný hlas: Mě napadlo jenom k tomu, v té otázce, kde jste mluvil o tom, že ten samotný smysl toho textu, že se to dotýká i toho výkladu, že jde o tu produkci. Že produkuje ten smysl.

Jiný hlas: Nebo spíše, že čtení samo o sobě už je produkcí, jak jsme viděli na našem příkladu, kdy se mluví o produkci mýtů. Vezměme například Sofoklova *Antigonu* a *Antigonu* Jeana Anouilha. Anouilh tím, že tu antigonskou látku nově četl, ji také nově vytvořil. A akcenty jsou u Anouilha a u Sofokla zcela odlišné. A to máme jen dva konce celé tradice. V rámci této tradice existuje mnoho dalších, kteří se touto látkou zabývali a kladli zase úplně jiné akcenty. Například interpretace této látky u Hegela v jeho *Fenomenologii ducha*. U Sofokla je v centru povinnost vůči otcům, u Hegela je do středu postaven politický rozměr a u Anouilha je to psychologické drama. Tak lze tyto značné posuny v akcentech použít jako důkaz toho, že *relektura*, nové čtení, skutečně znamená nové ztvárnění látky.

Hejdánek: Jestli je možné tuto metodu toho novočtení, toho vytváření, které posunuje ten původní význam, aplikovat také na *Písmo*, na *Bibli*?

Jiný hlas: Mluvíme tedy o jedné dnes velmi vlivné literární teorii, v níž slovo *recepce* tvoří základní pojem. Tyto literární teorie se neomezují pouze na profánní látky, nýbrž jsou aplikovány i na výklad *Písma svatého*.

Jiný hlas: *Es gibt also tatsächlich Bibelwissenschaftler, die versuchen, die Bibel vom Gesichtspunkt der Rezeption auszulegen.*

Hejdánek: Jsou skutečně badatelé *Písma*, kteří se snaží rozumět *Písmu*, vyložit je z hlediska té *recepce*, čtení.

Jiný hlas: *Und dann wird zum Beispiel betont die Funktion irgendeines Textteiles für einen Adressaten. Besonders spielt das eine Rolle bei den Briefen des Apostels Paulus oder anderen Aposteln. Ganz wichtig ist die Frage dann: An wen wurde geschrieben? Von wem wurde es gelesen? Und was haben die Leser damit gemacht? Haben sie das irgendwie vielleicht tradiert, umgeschaffen, haben sie eigene Hinzufügung gemacht und so weiter.*

Hejdánek: Zdůrazňuje se funkce nějakého textového oddílu, nebo zejména třeba u dopisů, Pavlových dopisů, se do popředí přesouvá otázka, komu jsou ty dopisy nebo ten biblický oddíl poslány, kdo je jejich čtenářem a jak také ten čtenář sám je přijímal, popřípadě jak tu tradici předávanou i sám doplňoval.

Jiný hlas: *Also ich würde meinen, es ist bis zu einem gewissen Ausmaß sicher möglich, diesen Gesichtspunkt auch in die Bibelwissenschaft anzuwenden. Und es kann eine heilsame ein heilsames Gegengewicht sein gegen frühere Überbetonungen der immanenten Struktur des Textes, also einer strukturalistischen Lesung, oder einer psychologischen Lektüre vom Gesichtspunkt des Autors.*

Hejdánek: Já osobně se domnívám, že je možno v jisté míře i takto toto stanovisko, toto hledisko přenést i na tu biblickou literaturu. A může to být taková velmi dobrá protiváha proti tomu pojetí třeba takového imanentního vnitřního souvislosti toho textu, z té strukturální povahy, nebo psychologické povahy, to jest rozumět těm textům z hlediska psychologie toho autora.

Jiný hlas: *Ja, es gibt Alttestamentler, die diese Lektüre-Methode applizieren und sagen, dass zum Beispiel die Psalmen immer wieder neu gelesen wurden und dass die sogenannten Redaktionen, also Exil- und Post-Exil-Redaktionen der alten Stoffe, also in gewissem Sinne revidiert und gewisse Veränderungen gemacht, zum Beispiel messianische Momente, die in den alten Stoffen gar nicht vorhanden waren.*

Hejdánek: Že jsou starozákonní bibličtí badatelé, kteří aplikují tuto metodu a tvrdí, že žalmy byly takto znovu čteny v exilu, v té redakci, kdy ta *Bible* vlastně vznikala, kdy se vzaly staré látky, žalmy, a byly obměněny v přítomném smyslu, aby to promlouvalo k té přítomné době, bez ohledu na to, že to byl text jakoby nedotknutelný, v němž žádné tabu. Mesiánské momenty, mesiánské momenty.